

College van Burgemeester en Wethouders
van de Gemeente Hardenberg
t.a.v. Omgevingsvergunning Hardenberg
Postbus 500
7770 BA Hardenberg

Zwolle, 20 mei 2025

Ons Kenmerk: M2204-2025
Uw Kenmerk: -
Betreft: interne en externe aanpassingen kerk
Adres: Scholtensdijk 24
Inlichtingen bij:

Geacht college,

Bovengenoemde adviesaanvraag voor het wijzigen van het kerkgebouw aan de Scholtensdijk 24 in Heemse is op 13 mei 2025 door de gemeentelijke adviescommissie behandeld.

De commissie heeft al eerder advies uitgebracht over een schetsplan op 7 maart en 28 november 2023. Op 23 januari 2024 heeft de commissie een locatiebezoek gebracht aan het kerkelijk complex in Heemse. Het verslag van deze bespreking, samen met het Steunpunt Cultureel Erfgoed Overijssel, is destijds verzonden. Op 17 september en 29 oktober 2024 heeft de commissie advies uitgebracht over een aangepast schetsplan. De eerder uitgebrachte adviezen zijn opgenomen als bijlage bij deze adviesbrief. Ook op 18 februari 2025 heeft de commissie advies uitgebracht over een gewijzigd schetsplan.

Het plan beoogt een wijziging aan een rijksmonument.

BEOORDELINGSKADER De gemeentelijke adviescommissie adviseert op grond van de Omgevingswet.

REDENGEVENDE OMSCHRIJVING N.H.KERK. Eenbeukig Kerkje (XV) met driezijdige sluiting, aan de noordzijde in de vorige eeuw en in 1936 uitgebreid. Preekstoel (1681) met koperen lezenaar (XVIIc), ijzeren doopbekkenhouder (XVIIIb), restant van een eiken bank, grafzerken, zandstenen doopvont. (XIII).

BEVINDINGEN In de vergadering van 18 februari van dit jaar concludeerde de commissie als volgt: "Het voornemen is, in verband met het samengaan van twee kerkelijke gemeenten, de kerk intern te wijzigen door onder meer een groter liturgisch centrum te maken, banken deels te verwijderen, preekstoel en doopvont mogelijk te verplaatsen, een nieuwe ingang te maken in de huidige consistorie. Verder is het plan een verbinding te realiseren tussen de kerk en het ernaast gelegen kerkelijk centrum, de Aerninckhoff. In de vergadering van 18 februari wordt een nieuw voorstel gepresenteerd, op basis van nader verricht onderzoek naar de ontwikkelingsgeschiedenis van de kerk.

Preekstoel

De preekstoel blijft op dezelfde positie. Omdat er een podium van ongeveer 30 cm hoog komt, is het voorstel om de preekstoel ook 30 cm te verhogen. Een beperkte diepte van het podium zorgt ervoor dat het middenpad gelijk blijft aan de huidige situatie. Gedacht wordt aan een podium van glas of glazen elementen waardoor de onderliggende zerken zichtbaar blijven. Een nadere uitwerking volgt.

Rugschot herenbank

Deze is nu geplaatst tegen de scheidingswand met de huidige consistorie. Uit archieffoto's blijkt dat er meerdere herenbanken aanwezig waren voor de restauratie en uitbreiding van de kerk in 1936. Het voorstel is om het element te herplaatsen tegen de zuidwand (ongeveer op de positie van de foto uit 1936).

Kerkwand noordzijde

Met het verplaatsen van het rugschot ontstaat de mogelijkheid om de gewenste uitgang te maken via de consistorie met een middenpad. De banken worden in tweeën gezaagd. De in 1977 toegevoegde afscheiding met pilaren in de noordwand van het schip (die geen constructieve functie heeft) verdwijnt.

Dooptont

De dooptont wordt verplaatst naar de vermoedelijke oorspronkelijke positie: de noordelijke zijde van de toren toegang.

Balkon zijbeuk en balustrade

Met het terugleggen van de balustrade op de oorspronkelijke plaats van de uitbreiding in 1936 verbeteren de zichtlijnen op het liturgisch centrum vanaf het balkon. Voor de balustrade worden onderdelen gebruikt van de fronten van de te verwijderen banken uit het schip.

Banken

De banken aan de oostzijde en een klein gedeelte van de banken onder het orgelbalkon worden verwijderd. De "armenbanken" direct onder de orgelgalerij blijven gehandhaafd. Voor een meer flexibele indeling worden stoelen toegevoegd.

Vloer

Met het verwijderen van de banken zal ook de houten vloerafwerking verdwijnen en de hierin opgenomen buizenverwarming van de cv-installatie. De nieuwe vloer wordt afgewerkt met estrik tegels, vergelijkbaar met al aanwezige estrik tegels. Er zal vloerverwarming worden aangebracht. Bij de gebruikstijden van de kerk wordt aanvullend een luchtverwarming ingeschakeld.

NB. Destructief onderzoek

Het verzoek is om eerst de banken te verwijderen om een goed beeld van de bestaande vloer te krijgen. Het is nu onduidelijk hoe de situatie is onder de banken en wat hier nog rest aan zerken of restanten van zerken. Pas dan kan, in overleg met de gemeentelijke adviescommissie en de Rijksdienst, de precieze aanpak voor isolatie en vloerafwerking bepaald worden.

Exterieur

De consistorie krijgt aan de achterzijde een toegang, een dubbele deur, en daarmee verbinding (via de buitenlucht) met de verbouwde Aerninckhoff. De eerder voorgestelde droogloop vervalt. Het hoogteverschil wordt opgelost met een trap en een hellingbaan met een glooiing in het maaiveld.

De commissie maakt de aanvragers veel complimenten voor het nader verrichte onderzoek en de frisse blik op een vernieuwde en goed onderbouwde aanpak. De commissie is op hoofdlijn positief over de nu voorgestelde maatregelen voor aanpassing van de kerk. De commissie is benieuwd naar de uitwerking.

De commissie concludeert in dit stadium van de planontwikkeling dat het voorlopige plan op hoofdlijn niet leidt tot een onaanvaardbare aantasting van monumentale waarden. De commissie ziet, tot slot, de uitgewerkte en definitieve aanvraag graag tegemoet.

NB. Noodzakelijk destructief onderzoek

Het verzoek is om allereerst de banken te verwijderen om een goed beeld van de bestaande vloer te krijgen. Het is nu onduidelijk hoe de situatie is onder de banken en wat hier nog rest aan zerken of restanten van zerken. Pas dan kan, in overleg met de gemeentelijke adviescommissie en de Rijksdienst, de precieze aanpak voor isolatie en algehele vloerafwerking bepaald worden. De commissie adviseert de gemeente medewerking te verlenen aan dit noodzakelijke destructief onderzoek.”

In de vergadering van 13 mei ligt de definitieve aanvraag ter beoordeling voor. Die is uitgewerkt conform het in februari besproken schetsplan. De aanpak voor de vloer zal, conform het verzoek, op een later tijdstip worden bepaald. Zodra de bouwwerkzaamheden zijn gestart zullen eerst de banken en houten vloeren in de kerk worden verwijderd. Op dat moment zal nader overleg met de commissie en de Rijksdienst plaatsvinden om te bepalen wat er met de nog aanwezige grafzerk(resten) moet gebeuren. De betreffende aanpak zal onderdeel van de vergunning gaan uitmaken.

Wat de directe omgeving van het kerkelijk complex betreft, wordt ook aangevraagd om de inrit naar de Aerninckhof te verbreden van 5 naar 8 meter. De commissie heeft hier geen bedenking tegen.

CONCLUSIE De gemeentelijke adviescommissie concludeert dat het plan niet leidt tot een onaanvaardbare aantasting van monumentale waarden.

TOT SLOT De commissie ziet te zijner tijd de afspraak voor overleg over de kerkvloer tegemoet.

H
[Redacted signature]

directeur-bestuurder

Eerder uitgebrachte adviezen 7 maart en 28 november 2023 en 17 september en 29 oktober 2024.

BEVINDINGEN In de vergadering van 7 maart 2023 concludeerde de commissie als volgt: “ Het voornemen is, in verband met het samengaan van twee kerkelijke gemeenten, de kerk intern te wijzigen door onder meer een groter liturgisch centrum te maken, banken deels te verwijderen, preekstoel en doopvont mogelijk te verplaatsen, een nieuwe ingang te maken in de huidige consistorie. Verder is het plan een droogloop te realiseren tussen de kerk en het ernaast gelegen kerkelijk centrum, de Aerninckhoff.

Gelet op het feit dat er al tweemaal over mogelijke plannen is gesproken in het spreekuur van het Steunpunt cultureel erfgoed Overijssel en er nog geen samenhangend plan is voor het te wijzigen interieur van de kerk, stelt de commissie voor in deze vergadering alleen het plan voor de droogloop aan de orde te stellen. De commissie begrijpt de wens voor een droogloop vanuit het gebruik. Maar de vraag is hoe deze droogloop zo miniem mogelijk te realiseren is, zonder grote inbreuk te maken op het gehele en cultuurhistorisch zeer waardevolle complex van kerktoren, kerk met kerkhof, begraafplaats, kerkepaden en naast de kerk gelegen gebouwen, en ook zonder aantasting van een van die afzonderlijke onderdelen in deze bijzondere monumentale en landschappelijke context. Een lastig aspect is daarbij dat er een hoogteverschil van zo'n 70 cm overbrugd moet worden.

De commissie adviseert enkele opties te schetsen voor een zo open en transparant mogelijke droogloop en die een volgende keer met elkaar te bespreken. Aandachtspunten zijn: de nu voorgestelde behoorlijk forse lengte van de hellingbaan en aantakking aan de gebouwen is een punt; de keuze voor het materiaal is cruciaal (glas bijvoorbeeld spiegelt en is niet transparant); de nu getekende haak in de hellingbaan is problematisch; zijn er andere opties: kan het bijvoorbeeld ook met een hefplatform? De commissie concludeert in dit stadium van de planontwikkeling dat het voorlopige plan leidt tot een onaanvaardbare aantasting van monumentale waarden.”

In de vergadering van 28 november 2023 wordt de gewenste droogloop opnieuw besproken. Hiervoor is een studie met verschillende opties aangeleverd. De voorkeur van de aanvragers gaat uit naar een orthogonale verbinding met hellingbanen voorzien van glas (Concept 1A). De commissie heeft waardering voor de studie die verricht is. Maar de commissie geeft aan dat vanuit de optiek van het monumentale complex een verbinding een bijzonder moeilijke opgave is (zoals al eerder is aangegeven), het effect van een dergelijke ingreep heel groot is en eigenlijk niet gewenst, hetgeen deze studie feitelijk duidelijk maakt. De optie van een trap en korte hellingbaan zonder droogloop (Concept 4) is dan, behalve niets doen, de meest bescheiden ingreep in deze studie.

De commissie concludeert in dit stadium van de planontwikkeling dat het voorlopige plan leidt tot een onaanvaardbare aantasting van monumentale waarden.

Tot slot, de commissie stelt voor om begin 2024 een bespreking op locatie te hebben, waarin de opties voor een verbinding en de gewenste wijzigingen in het interieur in samenhang bekeken kunnen worden. Het streven is om dit samen te doen met de adviseurs van de RCE en de provincie en te organiseren vanuit het Steunpunt Cultureel Erfgoed Overijssel.

In de vergadering van 17 september 2024 wordt een aangepast schetsplan besproken. Er is inmiddels een bouwhistorisch onderzoek verricht. Nu worden opties voor de verbindingsgang voorgelegd en mogelijke wijzigingen in het interieur met onder meer verplaatsing van preekstoel en doopvont en opties voor een nieuwe balustrade voor de galerij

De commissie vindt dat het bouwhistorisch onderzoek goed inzicht geeft in de ontwikkelingsgeschiedenis van kerkgebouw en interieur. De commissie vindt een eventuele verplaatsing van de preekstoel naar het koor, zoals nu wordt voorgesteld, de verplaatsing van het rugschot van de herenbank naar de zuidelijke gevelwand, een nieuw demontabel podium tegen de zuidelijke gevelwand, en een andere positie van de doopvont in de kerkruimte tegenover het nieuwe podium een onsamenhangend geheel van losse (liturgische) elementen opleveren. De commissie adviseert naar een nieuwe en betekenisvolle interne samenhang van deze elementen te zoeken. De suggestie wordt gedaan het rugschot van de herenbank in twee delen op de huidige plaats te behouden (ter weerszijden van de nieuwe toegang tot de consistorie). Het advies is de preekstoel, op een iets andere positie, (bij het nieuwe podium) tegen de zuidelijke gevelwand te laten. Van de opties voor de nieuwe balustrade, die in vormgeving relateren aan de nieuwe droogloop buiten, is de commissie niet direct overtuigd. De nieuwe balustrade zou logischerwijs moeten passen in de nieuwe interne samenhang en aansluiten bij het kerkinterieur.

Ook buiten mist de commissie een nieuwe samenhang. De landschappelijke inbedding en algehele inpassing van de nieuwe droogloop op het kerkterrein ontbreken nog steeds. De commissie adviseert het landschapsontwerp bij deze opgave te betrekken en is benieuwd naar een mogelijke verzachting van de nu voorgestelde droogloop, een “harde haak” in deze context. De commissie is eveneens benieuwd naar de uiteindelijke transparantie van de droogloop. De commissie ziet voorstellen voor aanpassing graag tegemoet.

In de vergadering van 29 oktober 2024 wordt een aangepast schetsplan met opties voor de interne herindeling rond het liturgisch centrum besproken. De preekstoel wordt opgeschoven en krijgt een plaats naast het podium; ook de doopvont schuift naar deze zijde en komt bij de preekstoel te staan. Het rugschot van de herenbank blijkt niet zonder schade aan te brengen, opgedeeld te kunnen worden. De betreffende voorstellen met een centraal geplaatste deur in het rugschot vindt de commissie niet acceptabel. De commissie adviseert het rugschot tegen de huidige wand te handhaven en – met een aanpassing en opdeling van de kerkbanken – de voorgestelde nieuwe centrale doorgang te laten vervallen en met een breder gangpad de bestaande rechter deur in de wand te gebruiken. Op deze wijze ontstaat er een goede en logische nieuwe samenhang. De commissie ziet het vervolg graag tegemoet.

CONCLUSIE De commissie concludeert in dit stadium van de planontwikkeling dat het voorlopige plan leidt tot een onaanvaardbare aantasting van monumentale waarden.

TOT SLOT De commissie ziet de aangepaste schetsplannen graag tegemoet.